

CİNSEL KİMLİK PANİĞİ: KADIN OLMAK

Ülkü ELİUZ*

ÖZET

Biyolojik olarak erkek ya da kadın olmak ile sosyal olarak erkek ya da kadın olmak arasındaki uçurum, feminizmin ortaya çıkışının temel sebebidir. Feminizmin temel hedefi, kadının erkeğin nesnesi olarak aşağı değerde görülmekten kurtularak kendiliğini kazanmasıdır. Bu bilinç, cinsiyetçi toplumsal ve cinsiyet ayrımıyla kutuplaşmış dünyada, biyolojik ayrımın toplum düzenindeki etkisinin ortadan kalkmasını ve ön önemlisi kadının özgürleşmesini, ikilemlerinin son bulmasını ve toplumsal yapının güçlenmesini sağlayacaktır.

Bu çalışma, erkek egemenliğine karşı kadın haklarını anlamayı, sorgulamayı amaçlayarak sosyolojik, politik ve ahlaki yönleri ile bir cinsin diğer cinsi *öteki*leştirmesinin yanlış ve insanlığın gelişimi önündeki en büyük engellerden biri olduğu düşüncesinde odaklanan kuramsal bir değerlendirmedir.

Anahtar sözcükler: feminizm, kadın, erkek, ben, öteki, bilinç.

PANIC OF SEXUAL IDENTITY: BEING A WOMAN

ABSTRACT

The gap between becoming man or woman biologically and becoming man or woman socially is the main reason why the concept of feminism emerged. The main aim of feminism for a woman is getting herself by getting rid of being seen as an object of a man in a lower value. That conscious will ensure the disappearance of the effect of biological discrimination on social order and the most important one, the emancipation of women, the termination of dilemmas and the process of making social structure stronger.

This study is a theoretical assessment focusing on a thought that with its sociologic, politic and moral aspects it is false for one sex to alienate the other one and it is the biggest obstacle to the development of humanity by aiming for understanding and questioning women's rights against men's sovereignty.

Key Words: Feminism, woman, man, ego, other, conscious.

* Doç. Dr., KTÜ Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. Öğr. Üyesi TRABZON El-mek:
ulku.eliuz@mynet.com

Giriş: Feminizmin Kavramsal Tanımı

Feminizm, erkek egemenliğine karşı kadın haklarını anlamayı amaçlayan sosyolojik, politik ve ahlakî yönleri olan bir harekettir. Bir cinsin diğer cinsi *öteki*'leştirilmesinin yanlış ve insanlığın gelişimi önündeki en büyük engellerden biri olduğu düşüncesinde odaklanan bu hareket, cinsiyetin bireysel ve toplumsal kimlik biçimlenmesindeki rolünü sorgular. Varlığının anlamını sorgulayan kadın için "kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin" (Michel, 1984: 17) olarak feminizm, ikincil/ öteki olmamak adına çaba gösterme ve toplumsal kabullere karşı bir meydan okuma edimi olur. Dolayısıyla bir kadın hareketi görünümündeki feminizm, toplumu eğitmek ve aynı zamanda tek taraflı bir önerme üzerine kurulu kurumların yeniden yapılandırılması için, bilinç düzeyini yükseltmeyi hedefleyen bir reform hareketi olarak şekillenir. "Yaşamın tüm yönlerine seslenen dönüştürücü bir politika olan" (Segal, 1990: 263) feminizm, kadının kendisine dayatılan rolleri reddetme, düzenleme ve en önemlisi 'kendi'liğini kazanma yolunda tanımlaması üzerine yapılır. 'Eve gelen bilinç' niteliğindeki bu yapılanma, kadının kendilik kategorilerini yeniden kazanması ve özgür olmasını amaçlar.

Kadın Olma Sorunsalı ve Türk Kadını

Kadın, gerçekte nedir? Kadın, dışı bedende yaşayan canlı ve kendisine kadın olarak davranılandır. "Biyoloji, yazgı demektir." (Leoff, 1999: 87) anlayışının bir sonucu olan bu ön kabullenmede kadın olmak, biyolojik kaderin, toplumsal bir yazgı süreci ile tamamlanarak psiko-sosyal yaptırımlarla donatılmasıdır. Biyolojik farklılığın, derin ve boyutlu bir toplumsal farklılığa dönüşmesi ile her anlamda kadın, ikincillığe zorlanır ve "kadınlık kurgusu, 'ötekilik' özelliğine sahip hale gelir: "Uygun kadın'ın nasıl olacağına dair kültürel kodlar, çoğunlukla kadınları, bu aşağı güç konumunda tutmak üzere geliştirilmiştir." (Yuval-Davis, 2003: 97) Artık kadın, erkeğe göre ve onun bakış açısından tanımlanır; bu tanımlamada kadın, bireysellikten, kendilikten ve öznellikten yoksun bir nesnedir. Ve dünya kuralları beri değişmez ve ataerkil söylem ile de kanunlaşan *herkese benze!* komutunu veren erkeğin/ egemenin kararlarına ve eylemlerinin sonuçlarına katlanmaktan başka seçeneği kalmaz: "Kadın, erkek toplumunun kadınlar için yarattığı imge kafesinde tutukludur." (Paz, 2002: 44) Erkek, doğumundan itibaren avantajlıdır, kadının ise kendisini gerçekleştirmesi kurban ve nesne haline gelişi ile paralel açıklanır. Dolayısıyla egemen özne olan erkek, kadının cinselliği olan bir insan olmasını engeller. Kadın, kendi olma, kendini seçme, kendine sadık olma anlamında özü'nü ve *oluş*'unu gerçekleştirdiği anda, trajedisi sona erecektir.

Türk kadını, toplumsal konumundan, kimin karısı ya da kızı olduğu gerçeğinden, aile yapısı ve cinsiyetinden ötürü, içinde bulunduğu toplumca biçilmiş rolleri benimsemek zorundadır. Ataerkilliğin sorgulanmadığı bir ortamda filizlenen Türk feminizmi, topluma egemen olan ataerkil yapıyı güçsüzleştiremez ya da yıkamaz; ataerkilliğin kabulü üzerine inşa edilir: "Türk toplumunda kadın, ataerkil, feodal dünyanın baskısı ve kuşatması altındadır, bağımsız kişiliği bu kuşatma çerçevesinde biçimlenemez, dış dünyanın ona dayattığı rolü kabullenmek zorunda kalır." (Bele, 1998: 15) Yazılmamış kurallar ve dayatılan roller ile erkek egemenliği veya baskısı altında bir alt kültür olmaya zorlanan Türk kadını, toplumsal, hukuki ve yazınsal bağımsızlık ve eşitlik arayışı içerisinde. Artık o, toplumda kabul gören tüm kadınlık rollerinin dışına çıkma ve kadın özneyi yeniden oluşturma serüveninin vazgeçilmez bireyidir.

Dolayısıyla Türk kadın hareketi, kadının elinden alınan etkin ve özerk özne olma hakkının yeni'lenmesi ve sosyolojik konumunun düzenlenmesi olarak varlık bulur. Bu süreç, kadının "uysal kadın imgesi"nin (Foucault, 1988: 54) ötesine geçişi ve bireyleşim serüveni, eğitim, evlilik, aşk,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

annelik, maddi bağımsızlık gibi toplumsal norm kategorilerinin kadının lehine yeni'lenmesi ile paralel şekillenir. Türk kadınının erkeğin nesnesi konumundan *kendi oluş*'a dönüşüm sürecindeki farkedişler dizgesinin genel çizgilerini belirleyen süreçsel tasnif 2 aşamalı gerçekleşir:

I. Nesne-kadının sınırlılık görünümleri

1. Güvenlik mitinin arkasından koşmak: geleneğe teslimiyet

2. Kurtarıma arzusu: evlilik

3. Mücadeleden kaçış: aşk

4. Özneye kör adanış: hayal kırıklığı

5. İyi kadın sendromu: anne olmak

II. Özne-kadın olma görünümleri

1. İlk adım: maddi bağımlılıktan kurtulma

2. Rol kalıplarının kısılcısından çıkma: eğitim

3. Kadınlığını tanımlama: *kendi oluş*

Birey olma serüveni ile bağıntı içerisindeki bu tasnif, evdeki baskı ve sosyal yaşamın ataerkil düzeni ile sınırlanan kadının bireyleşim sürecinin ihtiyaçlar hiyerarşisi düzeyinden çıkarak bir farkediş dönemine dönüşme ile sonuçlanacağını da işaretidir.

I. Nesne-kadının sınırlılık görünümleri

1. Güvenlik mitinin arkasından koşmak: geleneğe teslimiyet

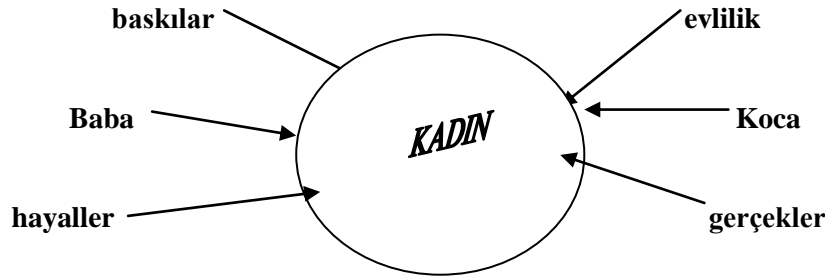
Kadın, toplumsal normlar, yerleşik ve yanlış değer yargıları ile kuşatılmıştır. Erkek egemen toplumun ve kocasının “ücretsiz evcil kölesi” (Michel, 1984: 65) olmaya zorlanır. İnsiyatifsiz, edilgen, olaylara yön verebilmek yerine olayların kendi adına gelişmesini beklemek durumunda bırakılan, her an toplumun eleştirisine uğrayabilecek olan bir tiptir: “Kadınlar kendi düşünce, duygu ve görüşlerini kamu önünde açıklamaktan korkmakta; başkaları, çoğunlukla da erkekler tarafından geliştirilen düşünceleri benimsemeye zorlanmaktadır.” (Demir, 1997: 79-80) Bu kabulleniş, olanlar ile olması gerekenler arasında yaşanan iç çatışmanın sonucudur. Kendine güvensiz ve tereddütlü olan kadın, bu durumda sadece susar ve kabullenir: “Kadınlar için en uygun dil. Konuşmamak veya susmaktır. (..) Susmak, savaşımın imkânsız olduğunu gösterir.” (Oh, 2007: 204) Annesinin ve büyükannelerinin yazgısını ödünçleyen kadın, toplumsal konumu, kimin kızı ya da karısı olduğu gerçeği, aile yapısı ve cinsiyetinden ötürü bulunduğu toplumdaki biçilmiş rolleri benimseme zorunlulukları arasında sıkışır.

Kadın, pratik anlamlar dizgesi olan geleneğin kendi aleyhine şekillenen yaptırımlarına teslimiyet dışında bir çıkar yol bulamaz; çünkü ona doğumundan itibaren ev ve evle birlikte kendisine dayatılan erkeğe itaat zorunluluğu öğretilmiştir. Dolayısıyla tek bildiği ve içselleştirdiği bu güvenlik mitinin arkasından koşar ve geleneğe teslim olur; geleneklerin karabasanından kurtulamaz. Zira o, geleneğe teslimiyet yönünde eğitilmiş bir nesnedir ve bunun dışında davranması toplumsal yaptırımlar ile karşı karşıya kalması ve dışlanması anlamına gelecektir. Mecburen/ çaresiz boyun eğer ve iyi anne, iyi eş, iyi kız evlat olarak yaşamını güvence altına alır/ aldığı zanneder.

2.Kurtarıma arzusu: evlilik

Genel anlamda “İnsan toplumlarının evrensel ensest yaşağına getirdiğı evrensel bir çözüm” (Badinter, 1992: 117) olan evlilik, ideal masalsı birlikteliğe yaklaşıp, aile mitosu anlayışının organik bütünlüğüne uyum ve destek sağladığı zaman birey için anlam kazanır. Fakat toplumsal norm kategorilerindeki değışim ile evlilik, “beraberlik içinde bireyleşme” (Geçtan, 2002: 34) ya da iki kişinin aynı noktada buluşması, aynı noktaya bakması olarak değıl; kadın için zorunlu bir kaçışa dönüşür. Artık sadece tensel birlikteliğı özellikle erkek için bedensel rahatlamayı resmi güvence altına alırken kadın için ise, aile ve toplum baskısından kurtuluşu imlemektedir.

Erkekler, doğdukları günden itibaren bağımsızlık için eğitilir. Tam tersine kızlara ise, bir çıkış yolları olduğu, bir gün, bir şekilde kurtarılacakları öğretilir: “Sanki anne sütüyle içimize yansıttığımız masal, yaşamın mesajı işte bu. (...) Sadece idare et, çocukluk masalını olabildiğince uzat, nasıl olsa bir gün birisi gelip seni içtenlikli (otantik) yaşamın kaygısından kurtaracaktır.” (Dowling, 1998: 10) Kadın için toplum tarafından bir kurtuluş ve kurtarıma umudu olarak ezberletilen ve benimsetilen evlilik, toplumsal normlar ve verilmiş değerler silsilesiyle sınırlanışın kurumsal adıdır. Kadınların toplum içindeki genel devinimini ve etkisizliğini gösteren bu kabullenim ile evlilik, kadın için tek çıkış yolu ve “salt bir imdat kapısı” (Adler, 1996: 167) olur. Belli bir tarzda ve belli bir düzen için yetiştirilen; en önemlisi sadece kendisinden sorumlu olduğu yolundaki yetişkin gerçekliğı göğüslemekten aciz olan kadın için evlilik güvencedir. Oysa yetişme tarzı, kadına bir başkasının/ erkeğın parçası olacağını, ölene kadar mutlu bir evlilikle korunacağını, destekleneceğini, dibe batmaktan kurtulacağını söylemesine rağmen, bu güvence sakat bırakan, eksiltlen bir niteliğe sahiptir. Bu durumu şu şekilde şematize edebiliriz:

Tablo: 1 –Kadınlık Sınırları

Kadın, “itaatkar, edilgen, hareketliliğı düşük ve yaşam alanı sınırlı” (Bora, 2005: 103) bir nesne halinde hiçbir vakit özerk olamaz; erkeklerin yönettiğı topluluğa karışır ve ikinci derecede bir yere sahip olmayı kabullenir. Çünkü kadın için, dünya bütünüyle erkek dünyasıdır. Bu dünyayı kuran erkektir, yöneten ve yönetecek olan da erkektir. Kadın ise, efendisi erkek olan dünyaya karşı sorumlu değildir. O, kendisi de bağımlı, ikinci derecede bir varlık olduğunu kabul eder; “etine, evine kapa(nır)” (Beauvoir, 1993: 8); hiçbir zaman bir özne olamaz. Erkeğın eşi olması, kadının hak ve özgürlüklerinin sadece oranını belirler. Özde ise, hiçbir kadın tam anlamıyla özgür değildir. Kadın, öteki rolünde mahkum; erkek ise, aşkın ayrıcalıklarının tadını çıkararak özgür birey durumundadır.

Toplumsal örf, adet ve kurumlar tarafından kadına yüklenen rol, biyolojik, ekonomik ve psikolojik yazgının yüklediğı bir roldür. Erkek, çocukluğundan itibaren avantajlıdır; yazgısına ters düşmeden varoluşunu tamamlar. Kadının ise, kendisini gerçekleştirme için nesne/ kurban olması, egemen özne olma iddiasında olmaması beklenir. “Kadının dünyası erkeğidir, ailesi, çocukları ve

evidir” anlayışının bir sonucu olan bu rol ödünçlemesi ile kadınlar, kendileri için sınırları yine erkek tarafından çizilen dünyada yaşamaya çalışırlar.

3.Mücadeleden kaçış: aşk

Aşk, mutluluk beklentisi içerisinde yaşamını şekillendiren birey için “yazgıyla özgürlüğü bağlayan çözülmez bir düğüm” (Paz, 2002: 41) halindedir. Aşkta, kader ve seçim kesişir; eyleme dönük bir bütünleşme isteği yaşanır. Bireyin mutluluğa olan açlığını ve doyumсуzluğunu yansıtan aşk kültürü, sürekli bir güzellik ve mutluluk isteği taşır.

Bedeni, ataerkil sistemin sosyal yükümlülüklerle donatması ile kadın, verilmiş olanı kabul eder/ etmek zorunda bırakılır. Zira toplum doğduğu andan itibaren onu rol kalıpları ile kuşatır. Bedeni ve ruhu ile kendisini evleneceği erkeğe saklaması ve evlendikten sonra da kocasına sınırsız bir bağlılık içerisinde adaması öğretilir. Kocasını sever, ona aşık olur, onu yaşamının merkezine yerleştirir. Böylece kadın için aşk, “bir efendi uğruna tüm haklarından vazgeçme”ye (Beauvoir, 1993: 78) dönüşür. Özne- nesne ilişkisi görünümündeki bu ilişkide, erkek buyuran, kadın boyunduruk altında olan ve bağımlılığı kabul edendir. Erkekler, kendi yarattıkları ve egemen oldukları bu nesnel konumun somut ifadesi halindeki ayrımcılığı da kanıksarlar.

Ve artık kadın için aşk, *bağlanma* edimi ile varlık bulma sürecindeki kaçış uzamı olarak varlık bulur. O, aşk ile toplumsal kodun belirlediği umutsuzluklarını, umarsızlıklarını aşmak ister. Bu noktada aşkın belirleyici ögesi, kadının duyuşsal bir kurgu alanının içine çekilmesi ve çoğu kez de özgürlüğünün sınırlanması olur. Kadın, edilgen durumunun bir yansıması olarak “kendisinin bile fark edemediği bir dürtünün nesnesi” (Fromm, 1998: 30) halinde özgürce ve varoluşunu sorgulamaksızın sevebilir; sadece bunaltılarını aşmak için umut sığınağı olarak aşka tutunur. Kadının aşkı, yüreklerden çıkıp eylemsel bir düzen arayışına dönüşmez; mutsuzluk ile mutluluk arasındaki çizgide seyrederek: “Aşık olan kadın, çoğu zaman mutsuzluk içindedir, çünkü sevdiği adamı, sanki hiçbir zaman bütünlüğü içinde göremez.” (Gasset, 2001: 55) Evlendiği erkek ile yaşamını ruhsal anlamda tamamlanmak ve erkeği de tamamlamak isteyen kadın, erkeğin yaşamının merkezine yerleştirir ve artık erkeği için yaşamaya başlar.

Erkek ise, kadından her anlamda itaat ve bağımlılık bekler. Cinsel anlamda da kadının sonsuz bir sadakat içinde erkeğin güdümünde olması zorunludur. Aksi takdirde kadın, erkek için tehlike olacaktır; çünkü bedenini ve ruhunu özgürce kendi lehine kullanacak ve erkeği ürkütecektir. Kadın, bedenine/ cinselliğe mahkum iken erkek aşkın ayrıcalıklarının tadını çıkarır; onun için aşk, çiftleşme ve kendi varlığını sürdürme güdüsü üzerine bina edilir. Bu noktada kadın, sadece bir nesne görünümünde erkeğin isteğini gerçekleştirdiği bir beden olarak kalacaktır. Egemen varlık olma haklarından vazgeçen, daha doğrusu vazgeçmeye dönük eğitilen ve hep bir av olması beklenen kadın, duygusal ve bedensel yönden ihmal edilse de yine de aşkın büyümesine sığınır.

4.Özneye kör adamış: hayal kırıklığı

Anatomik bir kader olan bedenini ataerkil sistemin sosyal yükümlülüklerle donatması üzerine kadın, verilmiş olanı kabul eder/ etmek zorunda bırakılır. Zira toplum ve geleneksel paradigmlar doğduğu andan itibaren onu rol kalıpları ile kuşatır. Kadın, kendisini bedeni ve ruhu ile evleneceği erkeğe saklar ve evlendikten sonra da kocasına sınırsız bir bağlılık içerisinde kendisini adar. Kocasını sever, ona aşık olur, yaşamının merkezine yerleştirir. Erkek için ise kadın, sadece ev için lazım olan bir eşyadır. Erkek, evlenerek toplumsal konumunu tamamladığını, sorumluluklarını yerine getirdiğini düşünür ve kadının beklentilerine cevap veremez. Onun için

kadının, bir önemi yoktur. Bu bakış açısında erkek efendi, kadın ise erkek tarafından sınırları belirlenen bir nesnedir ve kendisine ait bir öyküsü yoktur.

Erkek, kadın kendisine sosyal ve ekonomik anlamda bağımlı olduğu için onu nesnelleştirmekten ve duygusal ve düşünsel anlamda onun tüm haklarını işgal etmekten çekinmez. Çünkü erkek bilir ki, kadın “erkek ne zaman eğlendirilmek isterse o zaman şakıyacak bir kuş, bir oyuncak olarak yaratılmıştır.” (Donovan, 2007: 29) Bu sınırsız imtiyaz ile erkek, bağımlı, itaatkar, evcil, zayıf kadınlık kültürüne göre yetiştirilir ve tüm özgürlüklerin tek sahibi ve egemeni kendisidir. Bu nesnelleştirme içerisinde kadın, “eziyet etmenin temel bir formülleştirilmesi” (Donovan, 2007: 271) ile karşı karşıya kalır. Erkeğin malı olma ve erkek tarafından bin türlü kuralla kuşatılma onun birey olarak beklentilerinin çıkmaza dönüşmesine sebep olur.

Mutlak tiranlık uygulayan erkek, kadın ile özgürlük kavramlarını yan yana düşünmez bile; kadının bağımlılık için eğitilmesi doğal ve doğru olandır. Geleneksel yardımcı rolü içerisinde bocalayan kadının bireysel açmazları da bu nedenle önemsiz görülür. Kadın, yarım ve sakattır güvence arayışı ile erkeğe yaslanır. Kadına, öğretilen erkek olmadan varlık bulamayacağı ile ilgili sosyal öğretisi, kadının ömür boyu acı çekme, korkma ve tüm esirler gibi gerçekte istediğinden başka türlü davranma zorunluluğu ile bütünlenir. Böylece erkek tarafından baskı ve sindirme ile çaresiz, mutsuz ve seçeneksiz bir nesne olarak yaşamına devam edecektir.

5.İyi kadın sendromu: annelik

Anatomik bir kader olan beden ve kadın bedeninin ataerkil sistem içinde sosyal olarak bozulması, eskiden beri varolan bir durumdur. Kadın, biyolojik analık göreviyle geride tutulur, içsel olanın bekçisi rolünü üstlenir; erkek ise, dışarıya gider ve kendisini ‘*homo faber*’ olarak gerçekleştirir. Bu durum erkek egemenliğinin, bedensel gücünün bir sonucu olmaktan ziyade, eylemde bulunan özne olmasının bir sonucudur. Kadın ise, verilmiş olan bu durumu kabul eder/etmek zorunda bırakılır; bu ise onun “kendini başkalarının egemenliğine bırakmaya, onlara bağımlı olmaya ve istemeden, enerjilerinin çoğunu, zor, ya da meydan okuyucu veya düşmanca algılanan bir dünyaya karşı sevgi, yardım, koruma arayışına adamaya eğilim” (Dowling, 1998: 25) içinde yaşamasına sebep olur. Zira, toplum tarafından doğduğu andan itibaren bu rol kalıpları ile kuşatılır.

Evlilik ve “kutsallaştırılan ve mutlaklaştırılan bir rozet kimliğine dönüşüveren” (Şafak, 2007: 16) annelik, toplum tarafından kadını verili bir durumda pasifize etme amacıyla kullanılır ve kadın, öteki’liğini gönüllü olarak kabul eder. Kadının ötekiliği/ ikincilliği, “biyolojik değil toplumsal bir kurgu” (Şafak, 2007: s.140) niteliğinde görülen doğal annelik içgüdüleri ile soylu bir kimliğe dönüştürülerek kutsanır. Bunun sonucunda kadının temel vazifeleri belirlenir ve ona bir yaşam alanı sunulur: “analık güdüsü toplumsal olarak kurulmakta ve annelik öğrenilerek benimsenmektedir. (..) anneler, anne olarak doğmamakta fakat anne haline getirilmektedirler.” (Demir, 1997: 67) Böylece kadın, bir kadere mahkum edilerek, kurtuluşunun önüne toplumsal kurumlar ve biyolojik yahut psikolojik yapısı aşlamaz engeller olarak yerleştirilmektedir: “Baba ve koca otoritesinin sarsılması olasılığının ortaya çıktığı her durumda, egemen ideoloji (ki elbette erkek ideolojisidir) devreye girerek kadına yerini hatırlatır. (..) ‘özgür kadın’a karşı, ‘iyi ve özverili anne’ simgesi öne sürül(ür).” (Berktaş, 1998: 62) Artık kadın, erkeklere hizmet ettiği ve annelik rolüne yoğunlaştığı oranda toplumda kabul görür. Bu, onun kendisini özne olarak görmesini sağlar ki, aslında kendi kendini kandırmaktan başka bir şey değildir.

Ataerkil aile kurumunda kadın, “bir kuluçka makinesi, kocanın soyunu katıksız sürdüren” (Alkan, 1981: 5) konumundadır; annelik ve insanlık gibi yüce bir statüden, erkeklerin arzuları için gebe kalan ve doğuran bir ‘dişi’ konumuna düşer. Somut dişil varlık olarak görülen ve erkeklerle

aynı anlamda birey olamayan ya da olması engellenen kadına, sosyo-psikolojik verilerin kuşatımında iyi eş ve anne olmaya sığınarak kendisine güvenli bir yaşam alanı yaratılır. Zaten, dinsel bilgiler de kadının anneliğini kutsamaktadır; böylece kadın nesne; fakat kutsal bir nesne/anne olmayı gönüllü olarak kabullenmiş olur. Anne olan kadın, erkek için “bir emanettir gökten kendisine verilen kadın. Çocuklarının anasıdır erkeğin.” (Işıklı, 2005: 47) Bu düşünce kadının kendisini korumak ve güvencede hissetmek için itaati seçmesi ve iyi kadın sendromuna sürüklenmesine sebep olur.

II. Özne-kadın olma görünümleri

1. İlk adım: maddi bağımlılıktan kurtulma

Kadın için çalışmak, maddi bağımlılıktan dolayısıyla erkeğin kadını bedensel meta olarak sömürmesinden kurtuluşunun adıdır. Kadın, erkek ile cinsel farklılığın dışında birey olarak aynı güce, aynı özelliklere sahip olduğunu fark ettiği anda, kendilik yolunda önemli adımlar atabilir. Bu adımların en önemlisi, kadını nesne ve bağımlı konumundaki bir öteki olmaya zorlayan maddi bağımlılıktır. Erkek, kadının geçimini sağlarken, bunu bir yaptırım gücü olarak kullanır. Kadın, maddi olarak olduktan yani kendi geçimini kendisi sağladıktan sonra, erkek karşısındaki nesneliliğini ortadan kaldırabilir ve özgür bir birey olarak yaşamını sürdürebilir.

Kadın, erkeğin yönettiği dünyada ikinci derecede bir rol ile sınırlanır. Dünyanın bütünüyle erkek dünyası olduğunu kabullenme yönünde eğitilen kadın, erkeğe her anlamda bağımlıdır. Erkek, hem kendini hem de kadını besler. Kadının eve ve bedenine kapanık durumdan kurtulabilmesi için, erkeğe maddi yönden bağımlılığından kurtulması şarttır. Ancak o zaman, kadın cinsiyetçi imgelemin kendisini hapsettiği kurban/ bağımlı kimliğinden kurtulabilecektir. ‘Başkasına’ yönelik ihtiyaç ve bağımlılıktan kurtulma, kadının üretken bir şekilde çalışmasını (özgün, heyecanlı olmasını ve kendini işine vermesini) ve akabinde özgürlüğüne ilk adımını atmasını sağlayacaktır.

Kadının cinsel bir meta olarak algılandığı ve evliliğin tek kurtuluş olarak sunulduğu ataerkil düzen içinde, erkeği ve evliliği reddeden kadının maddi olarak güçlü olması şarttır. Fakat kadının iş hayatında kendine bir yer bulması ise oldukça zordur. Çünkü evin dışı kadın için/ namusu için tehlikelerle doludur. Egemen özne kadını cinselliğine yönelik tehditlerle evin dışından uzaklaştırmakta ve böylece iktidarını sürekli kılmaktadır. Edebi eserde karakter ve yazar olarak varolmak, kadının özgürlüğünü yeni’den kazanmasıdır. Böylece kadın hem sosyal yaşamda hem de yazınsal uzamda bütünlük gösteren bir şekilde kendiliğini gerçekleştirecektir.

Erkek, güçlü ve her şeyin sahibidir. Maddi sıkıntılarını da bedensel ihtiyaçlarını da istediği gibi giderebilir. Bu sınırsız özgürlük ile özne olmayı başarır. Ancak kadının önünde cinselleştirilmiş bakış açılarıyla donatılmış bir toplum baskısı vardır, kadın çalışmak istediği zaman cinsel kullanım başta olmak üzere büyük tehlikeler ile karşı karşıya kalır. Zorunluluklar karşısında “evin erkeği” olmak zorunda kalan kadın, maddi bağımlılıklardan kurtularak yaşamını sürdürebilecektir. Çünkü erkek, kadın için en temel anlamda geçim kaynağıdır. İçe/ eve hapsedilen kadının ekmeğini getirendir. Kadının erkeğin en önemli üstünlüğünü ele geçirmesiyle, erkeğe bağımlılık aşılmış olur. Maddi bağımlılıktan kurtuluş ile birlikte, özgür ve sıkıntısız bir yaşam sürmeye başlar.

2. Rol kalıplarının kısılcısından çıkma: eğitim

Çalışmak, “gelenek malı” (Segal, 1990: 158) olmaya zorlanan kadınının soluk ve silik bir gölge konumundan, özgürlük atılımları ile özneye dönüşümünde en gerekli fırsattır. Kadın,

eğitimle yazılmamış kurallar ile bağımlılık için eğitilen nesneliğini aşabilecek ve bağımsızlık için eğitilen baskın erkekle çatışmadan özgürlüğünü kazanabilecektir.

Cinsiyeti önemseyen bir yaklaşımın birey ve toplum bazındaki yansımaları ile eğitilmiş kadın, kendini ve kendisine sunulanları sorgulamaya başlar. Bu sorgulayış, aslında kadın kimliğinin ön plana çıkarılışıdır. Kadın, sıradan olmamalı, kendisini yetiştirebilmeli ve toplum içinde kendiliğini ispat ederek belli ideallere sahip olmalıdır. Böylece kadın bir gölge, bir biblo olmaktan öteye geçerek üretkenliğini hem düşünsel, hem de eylem boyutunda ortaya koyabilecektir. Ancak bu süreç gerçekleşirse, kadın ile erkek arasındaki biyolojik farklılığın bir toplumsal farklılık hâlinde algılanması son bulacak ve cinsiyetlendirilmiş eğilimlerin toplumsal açmazlara yol açmasının engellenecektir. Zira, biyolojik cinsiyetin değil; bilinçli birey olmanın ve ilerleme yolunda sorumluluğunu fark etmenin gerekliliğine işaret edilerek, kadın veya erkek bütün bireyler eğitmesinin toplumun yükselmesindeki gerekliliğini yadsınamaz. Nikki Giovanni'nin "Cahil insanlar özgürlüklerini koruyamazlar." (Donovan, 2007: 9) sözü, kadının kendi tarihini, kökenlerini bilmesi ve dünyayı başkaları tarafından dayatıldığı açıdan değil kendi açısından bakabilmesi gerektiğini işaret eder. Yeni kadın imgesinin hedefini de sistematize eden bu söylem, kadınların artık erkek tarafından kurtarılmayı beklemediği, mücadeleden kaçmadığı ve kendilerini yok eden kör aldanış ve adayıştan çıkarak düşünsel bir özgürlük arayışında olduğunun göstergesidir ki sosyo-kültürel boyutlu modernleşme/ aydınlanma serüveninde de kadının eğitimi, aileler tarafından da öncelenen bir konu olarak algılanır. Kadın, artık sadece erkek için donatılmaz, varoluşunu gerçekleştirmesi için olanaklar sunulur.

3. Kadınlığını tanımlama: *kendi oluş*

Kendi olmak, bireyin iradesini özgürce kullanması, kendini ve başkalarını aşması, bilinçli tasarılarıyla geleceğe dönük olarak kararlar alabilmesidir. Seçme, karar verme ve de bunu eyleme dönüştürme, bireyin kendisi ve çevresi ile ilgili olarak farkındalık yaşamasıdır.

Kadın, öncelikle dünyanın verilmiş/ hazır oluşu gerçeği karşısında kendi dünya gerçeklerini yaratmak için mücadele eder. Bu düşünsel başkaldırısı, toplumdaki, aileden gelen kısıtlayıcı değerlere doğru genişleyerek varoluşunun yaratıcılığına engel olan nedenleri (normları) yıkma düşüncesine dönüşür. Kendi oluş bağlamında yeni imkanlar ile donatılan kadın, eğitim ve maddi bağımlılık engellerini aşarak varoluşsal haklarını kullanmaya başlar. Kadın, ihtiyaçlar piramidinin (Maslov, 2001: 124) son aşamasına/ kendini gerçekleştirmeye ulaşabilmek için fizyolojik ihtiyaçlar (yeme, içme, neslin devamı vs.), güvenlik ihtiyaçları (barınma, sosyal güvence vs.), ait olma ve sevilme ihtiyacı (grup üyesi olma), takdir edilme, saygı görme ihtiyacı aşamalarını aşmak zorundadır. Böylece cinsiyet olarak değil, birey olarak yaşamını sürdürebilecektir:

Kadınlığını Tanımlama <i>Kendi Oluş</i>
Rol Kalıplarının Kısılcısından Kurtulma: Eğitim
İlk Adım: Maddi Bağımlılıktan Kurtulma
Mücadeleden Kaçış: Aşk
İyi Kadın Sendromu: Anne Olmak
Özneye Kör Adanış: Hayal Kırıklığı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Kurtarıma Arzusu: Evlilik
Güvenlik Mitinin Arkasından Koşmak: Geleneğe Teslimiyet

Tablo: 2- Kendi Oluş Aşamaları

'Saçı uzun, akli kısa' yani uysal ve edilgen kadın imgesini bozan yeni kadının yaşamı, kadının kimliğini onun anatomisiyle belirleyen egemen söyleme karşı bir başkaldırıdır. Tarih boyunca hep ezilen, sömürülen, dövülen ve "dışlanmış bir öteki olarak kurgulanan" (Berktaş, 2006: 112) kadın, "başarısız olmuş ilişkinin irdelenmesi düzleminde" (Akatlı, 1998: 38) 'öteki' rolüne mahkum edilmeme, cinselliği olan bir insan ve erkek ile eşit özgür bir birey olma gayreti içerisinde. Feminal söylemin etkinliği içinde kendini kurtarmış, eğitilmiş, bilinçli ve özgür kadın imgesinin bu tavrı, mutlak ataerkil düzene de başkaldırı niteliğindedir, zira "mutlak ataerkillikte kadınla erkek arasındaki ayrılık öylesine dikey bir hiyerarşiye dayanır ki, cinslerin birbiriyle karşılaşmasını ve birlikte herhangi bir şey yapabilmelerini bile dışlar görünmektedir. Biriyile ötekini, iyi ve kötü, güçlü ve güçsüz vb. karşıtlıklarla düşünme sonucunda, ortak yanları tümüyle algılanamaz olmuştur. Zira, seçilmiş ırkla lanetli ırk arasında nasıl bir ilişki bulunabilir ki? Üreme (ve üretim) her şeye rağmen birlikte yaşamalarını zorunlu kılsa da, ilişkileri türdeş olmayan, yabancı, hatta düşman iki dünya arasındaki ilişkinin ötesine geçmez." (Badinter, 1992; 129) Bu genel hükmün ötesine geçmeye çalışan kadın, erkeğin haksızlıklarına karşı tepkiler geliştirmeye çalışır. Kendi geleceğini kendisinin belirlemesi yönünde attığı bu adımlar, tam boyunduruk rolünden kurtularak 'kendim' duygusu içinde varlık bulma çabasının sonucudur. Böylece, kadın-erkek ayırımına dayalı normları aşmaya karar veren kadın-özne, yeniden doğar ve tek başına var olma düşüncesi içinde hareket eder. "Kendi için" bir cins olabilme, topluma bir vizyon kazandırma" (Mackinnon, 2003; 127) merkezli bu başkaldırı, "yücelten olgu" (Tuğcu, 2002: 157) olan özgürlük hakkını savunma ve kendi karakterini açıklığa kavuşturma gayreti olarak şekillenir. Kadının gelecekte sahip olacağı hak ve hürriyetlerin bir öngörüsü niteliğindeki bu karar, kadının yaşam karşısındaki tavrının da olması gerekenidir.

Özgür birey ve kadın olduğu gerçeğiyle uzlaşmaya çalışan kadın, cinsiyet ayrımıyla kutuplaştırılmaya çalışılan dünyada "kendisi ve başkaları için hedefler koyabilmeye" (Tuğcu, 2002: 154) ve kendi olmaya çalışır. Erkelere bağımlılığın bir gelenek olduğu ve kadınların yaşamını egemenlerin/ erkeklerin belirlediği bu düzen içerisinde kadının bir nesne olmaktan kurtularak özne olma girişimi "kendi kendini özerkçe kurma" (Acar-Savran, 2004; 270) çabasının yansımasıdır. "Kendi bedenine sahip olmayan" (Berktaş, 1998: 88) kadınlar adına bu durum, ikinci sınıf olmayı kabullenmeyerek, kendi varlığını kurmayı/ özneleşmeyi hedeflemektir.

Kadın için *kendi oluş*, mutlak ataerkil anlayışa karşı bir tepkiden ve erkekleri eleştirmekten ziyade, kadınlara bir bilinç aşılması yapmayı hedefleyen bir işlevle söyleme dönüşür.

SONUÇ

Özgür insan, hayatına kendi hür iradesiyle aldığı kararlar doğrultusunda yön veren insandır. Özgürlüğün temel koşulu halindeki eylem, kişinin kendi plânlarına göre eylemesi, gelecek için amaçlar saptayarak, bunu şimdi'de dışlaştırmasıdır; ama geleneksel kadın rolü içinde bunu gerçekleştirmek mümkün değildir. Bundan dolayı, kadın özerk değil, görelidir. Kadınlar kendilerini erkek olmadan düşünemediklerine ve düşünülmediklerine göre, erkeğin özne ve mutlak olduğu yerde, kadın yalnızca erkeğin eksik ötekisi'dir. Öteki de, kendi bağımsız özüne sahip bir şey olarak görülemez.

Turkish Studies

Kadının biyolojik farklılıkların ötesinde kadın olduğu gerçeğiyle uzlaşması ve özgüvenini yenileme çabası içerisine girmesi şarttır. Ancak o zaman kendiliğinin farkında bir birey olarak, kendi ayakları üzerinde durma ve önce ekonomik sonra da tinsel özgürlüğüne ulaşma mücadelesi içerisinde kendilik değerlerinin farkındalığında yaşar ve kadın olma yazgısını kabullenmeyerek verili olanları aşar. Böylece, bireyleşme yolunda feminal adımlar atmış ve yeni'den doğmuş olur. Başkaldırı psikozund ile geleneksel söylem arasında ikilemler yaşayan kadının kendini kendisiyle ve dünyayla yüzleşme aşamasındaki çatışma düzlemi, ülkü ve karşıdeğerlerinin kavram ve simge düzeyindeki görünümleri bağlamında şu şekilde şematize edilebilir:

	ÜLKÜDEĞER	KARŞİDEĞER
Kavram düzeyinde	Öznellik Özgürlük Sevgi/ Aşk Hayaller Baskaldırı Eğitim Çalışma	Nesnellik Evlilik Hayal kırıklığı Gerçekler Baskı Ataerkil düzen Gelenekler
Simge düzeyinde	Ben Okul Dışarı Arkadaş Kitap/ gazete	Eşya Ev İçeri Para Baba/ Koca

Tablo:3 –Kadının Kendisiyle ve Dünyayla Yüzleşme Aşamasında Değerler Sınıflaması

Geleneksel erkeklik kavramıyla ve ataerkil düzenin yazılmamış kurallarıyla kuşatılan kadının *kendi oluş'u*, *'değişim'* misyonunu yüklenmesi; gelenek ile modernite, klasik tabiriyle eski ile yeni, cinsiyetlendirilmiş bakış açısında ise kadın ile erkek arasında hep var olan ve var olacak açmazı ve yaşadığı ikilemleri aşması ile olanaklıdır. Bu gayret, ona varlığını tanımlama olanağı sunacaktır. Erkek için tamamlayıcı, kurtarıcı, yeni'leyici olan ve sosyolojik düzenleyici rolüne sahip özne kadının, erkeği ve dolayısıyla toplumu olumluya doğru değiştirme ve kurtarma gücünü, kendisi için de kullanması yazınsal uzamdaki görünümler ile tarihsel süreçteki feminist söylem ile örtüşen niteliktedir.

Kadın bireyleşim sürecini, varoluşunu tamamlayabilme, kendini yeniden kurma ayrıcalıklarını kullanma; kendilik sınırlarını belirleyebilme adına olanak ve olanaksızlıklarını bilme/ algılama gayreti içerisinde gerçekleştirir. Evdeki baskı ve sosyal yaşamın ataerkil düzeni, kadının kendilik değerlerinin oluşum aşamasında kendini ve yaşamı sorgulaması ve bir farkediş dönemine dönüşmesi ile sonuçlanır. *Susan dudaklar imgesi* halindeki kadının sosyalleşme süreci, dış çevreden soyutlanma ve eve yönelik yetiştirilme ile sınırlı olsa da kadın, biyolojik kimlik/ anatomik cinsiyet ve psikolojik kimlik/ sosyal-cinsel tür arasında kendi olma mücadelesi

vermektedir/ verecektir. Eril bakış açısı tarafından *daima esir, daima atıl, daima meyve* olarak kalmaya zorlanan kadının kendi kimliğinin, hem kendisi hem de başkaları tarafından daima erkeğin üzerinden tanımlanmasını değiştirmesi elzemdir. Onun sorgulama, sorma ve direnme edimleri ile tanışabilecek; toplumda kabul gören kadınlık rollerinin dışına çıkacak; çocuk doğuran bedene/ nesneye indirgenmekten kurtulacak; ev, evlilik ve annelik arasındaki sıkışmışlığının farkına varacak ve bağımlılıklardan kurtulacaktır ki bu da bireysel iktidarını yeniden kazanmasını sağlayacaktır. Bu noktada kadın, seçimleri ile özgürlüğünün birleştiğinin farkında olur ve bilinçli bir varlık olarak geleceğe dönük tasarılar geliştirebilecektir.

KAYNAKÇA

- ACAR-SAVRAN, Gülnur, *Beden Emek Tarihi*, Kanat Yay., İstanbul 2004
- ADLER, Alfred, *İnsanı Tanıma Sanatı* (Çev. Kamuran Şipal), Say Yay., İstanbul 1996
- AKATLI, Füsün, *Öykülerde Dünyalar*, Boyut Yay., İstanbul 1998
- ALKAN, Türker, *Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu*, Ankara Üniv. Siyasal Bilimler Fak. Yay., Ankara 1981
- BADINTER, Elisabeth, *Biri Ötekidir* (Çev.Şirin Tekeli), Afa Yay., İstanbul 1986
- BEAUVOIR, Simone De, *Kadın* (Çev. Bertan Onaran), Panel Yay., İstanbul 1993
- BELE, Tansu, *Erkek Yazınında Kadın*, Kaynak Yay., İstanbul 1998
- BERKTAY, Fatmagül, *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*, Pencere Yay., İstanbul 1998
- BERKTAY, Fatmagül, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yay., İstanbul 2006
- BORA, Aksu, *Kadınların Sınıfı*, İletişim Yay., İstanbul 2005
- DEMİR, Zekiye, *Modern ve Postmodern Feminizm*, İz Yay., İstanbul 1997
- DONOVAN, Josephine, *Feminist Teori* (Çev.Aksu Bora-Meltem Ağduk Gevrek-Fevziye Sayılan) İletişim Yay., İstanbul 2007
- DOWLING, Collette, *Sinderella Kompleksi* (Çev.Selçuk Budak), Öteki Yay., İstanbul 1998
- FROMM, Erich, *Sevme Sanatı* (Çev. Işıtan Gündüz), Say Yay., İstanbul 1998
- FOUCAULT, Michel, *Cinselliğin Tarihi-II* (Çev.Hülya Uğur Tanrıöver), Afa Yay., İstanbul 1996
- GASSET, Jose Ortega Y., *Sevgi Üstüne* (Çev.Yurdanur Salman), Yapı Kredi Yay., İstanbul 2001
- GEÇTAN, Engin, *Hayat*, Metis Yay., İstanbul 2002
- İŞIKLI, Şevki, *Kadın ve Felsefe*, Emre Yay., İstanbul 2005
- LEOFF, Constance, *Blöfçünün Rehberi- Feminizm* (Çev. Nimet Aytan), Tempo Yay., İstanbul 1999
- MACKİNNON, Catharine A., *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru* (Çev. Türkan Yöney- Sabir Yücesoy), Metis Yay., İstanbul 2003
- MASLOV, Abraham H., *İnsan Olmanın Psikolojisi* (Çev. Okhan Gündüz), Kuraldışı Yay., İstanbul 2001
- MİCHEL, Andre, *Feminizm* (Çev. Şirin Tekeli), Kadın Çevresi Yay., İstanbul 1984

-
- OH, Eunkyung, “Türk Romanlarında Kadın Karakterlerin Dilleri ve Üslupları”, Folklor- Edebiyat, C.13, S.50, 2007/ 2, s.203-209
- PAZ, Octavio, Çifte Alev- Aşk ve Erotizm (Çev. Tomris Uyar), OkuyanUs Yay., İstanbul 2002
- SEGAL, Lynne, Gelecek Kadın mı? (Çev. Suğra Öncü), Afa Yay., İstanbul 1990
- ŞAFAK, Elif, Siyah Süt, Metis Yay., İstanbul 2007
- TUĞCU, Tuncar, Yabancılaşma Problemi, Alesta Yay., Ankara 2002
- YUVAL-Davis, Nira, Cinsiyet ve Millet (Çev. Ayşin Bektaş), İletişim Yay., İstanbul 2003

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011